

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalarni maktab ta'limga tayyorlashning ahamiyati

Meyliqulova Zarnigor Baxtiyorovna

Angor pedagogika kolleji

Maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qishga bo'lgan ishtiyoq, shuningdek, ijtimoiy, intellektual va jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirish, maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarni maktab ta'limga tayyorlashning ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, tarbiya, jismoniy rivojlanish, Ilm yo'li, variativ, maktab ta'limiga tayyorlov

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida keng islohotlar amalga oshirilmoqda. Respublikada joriy etilgan ta'lim tizimi, uning turlari va shakllari orqali har bir fuqaroning ta'lim olishdagi konstitutsiyaviy huquqlari amalga oshirib kelinmoqda. Davlatimiz tomonidan ilmiy sohadagi rivojlanishlar keng qo'llab-quvvatlanmoqda. Ayniqsa bu o'rinda yosh avlodni kichik yoshdan boshlab sog'lom va har tomonlama yetuk qilib voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim-tarbiya shakllarini hamda usullarini joriy etish va shu orqali bolalarni rivojlantirish borasidagi ishlar muhim ahamiyat kasb etadi. "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston respublikasi qonunining 8 – moddasida: Maktabgacha ta'lim va tarbiya bolalarni o'qitish va tarbiyalashga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik va estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan ta'lim turidir. - Maktabgacha ta'lim-tarbiya olti yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalarni boshlang'ich ta'limga bir yillik tayyorlashni nazarda tutadi - deb ko'rsatilgan. Maktabgacha ta'limda bolani har tomonlama rivojlantirish, uning umumiy ta'limda erishiladigan sezilarli yutuqlariga asos bo'ladi. Bolaning erta rivojlanishi uning kelgusida shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu maqsadda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrda "Boshlang'ich ta'limga bolalarni majburiy bir yillik tayyorlashga bosqichma-bosqich o'tish bo'yicha chora-tadbirlari to'g'risida"gi 999-sonli qarorini ijro etish doirasida davlat o'z zimmasiga 6-7 yoshli bolalarning maktabga to'lovsiz majburiy bir yillik tayyorgarligi bo'yicha majburiyatini oldi. 6-7 yoshli bolalar uchun mo'ljallangan majburiy boshlang'ich ta'limga bir yillik tayyorlash guruhleri, bolalarini to'liq kunli maktabgacha ta'lim tashkilotiga berish imkoniyatiga ega bo'lmagan yoki muayyan sabablarga ko'ra, bolasini maktabgacha ta'lim tashkilotlariga bermagan ota-onalarning talab-ehhtiyojlarini qondirishiga va istisnosiz barcha bolalarning ta'lim olish va rivojlanishga teng imkoniyatga ega bo'lishini ta'minlashga qaratilgan. Davlat tomonidan ta'limga berilgan e'tibor va bu sohadagi yuksalishlar ota-onalar tomonidan e'tirof etilib, farzand ta'lim-tarbiyasiga nisbatan ularni bu boradagi mas'uliyatini kuchaytirmoqda. Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan xalqaro tajribalar hisobga olinib, 6-7 yoshli bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularga ta'lim-tarbiya berish va maktab ta'limiga tayyorlash maqsadida "Ilm yo'li" variativ dasturi ishlab chiqildi. Ushbu dastur 6-7 yoshli bolalar uchun mo'ljallangan majburiy boshlang'ich ta'limga bir yillik tayyorlash guruhleri maktabgacha ta'limga qo'yiladigan Davlat talablariga muvofiq, bolaning rivojlanishidagi 5 muhim soha : bolalarning jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish; ijtimoiy-hissiy rivojlanish; nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari; bilish jarayonining rivojlanishi; ijodiy rivojlanish sohasini har tomonlama uyg'un rivojlanishini ta'minlashga mo'ljallangan bo'lib, bunda bola ta'limiy faoliyatning yetakchi ishtirokchisi sifatida namoyon bo'ladi. Dastur talablari bolani har tomonlama

Impact Factor: 9.9**ISSN-L: 2544-980X**

rivojlantirib, maktab ta'limiga tayyorlaydi, unda turli xil ko'nikmalarni shakllantirishda xizmat qiladi. Bu yoshda bolani savodxonligi bo'yicha olib boriladigan ta'limiy jarayonlar bolalarda nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalarini rivojlantirish sohasi va bola rivojlanishining barcha sohalari bilan chambarchas bog'liq holda amalga oshiriladi. Bolaning so'z boyligi oshadi, nutqqa nisbatan qiziqish uyg'onadi, unda mazmunli gapirish, boshlang'ich til bo'yicha ma'lumotga ega bo'lish, badiiy adabiyotga muhabbat shakllanadi. Jamoada o'zini tutish, savollarga javob berish, kattalar bilan muloqotga kirishish va ular oldida so'zlash, shaxsiy qarorlarini qabul qilish, boshqalarga namuna bo'lish, qiyin vaziyatlarda amaliy yechim topish uchun intilish ko'nikmalari rivojlanadi. Bolada qo'l barmoqlari mayda motorikasi rivojlantirilib, yozuv malakalari shakllanadi. Ular qog'ozda to'g'ri chiziqlar, so'zlar va qisqa gaplarni yozadi, yozuv qatorini aniqlay oladi, qo'lni uzmasdan nuqta chiziqlarni birlashtirib rasm chizish malakalari shakllanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda maktab ta'limiga tayyorlash hamda unda savodxonligini rivojlantirish quyidagi talablarga bo'ysunadi.

- bolani rivojlantirishga qaratilgan qulay, do'stona, xavfsiz muhitni yaratish. Bolalar jamoasida do'stona munosabatni qadrlash. Bolaga yo'naltirilgan ta'limga yondashuv asosida ta'lim -tarbiya berish, uzoq davom etadigan mashg'ulotlar bilan emas, balki bolada qiziqishni uyg'otadigan, uni hayratlantiradigan o'yinlardan iborat ta'limiy jarayonlarni tashkil etish. O'yindan asosiy ta'limiy faoliyat sifatida foydalanish. Didaktik vositalarni keng qo'llash

- bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning xotirasi, diqqati, nutqi, tafakkurini inobatga olish. Bolada o'qishga nisbatan xohish, istak, qiziqish uyg'otish. Kattalar tomonidan bolaga bosim o'tkazish, uning erishgan natijalaridan qoniqmaganlikni bildirish man etiladi.

- olib boriladigan ta'lim va tarbiyaviy jarayonlar ketma-ketlikda, oddiydan murakkablashib borishi zarur.

- tizimli ravishda bolada kichik yosh davridan boshlab so'zlarni to'g'ri talaffuzini rivojlantirish. Tarbiyachi o'z nutqiga nisbatan talabchan bo'lishi.

- bolalarda o'z nutqida to'g'ri talaffuz, qulay grammatik shakllar va xilma-xil gap konstruksiyalaridan va yozishning dastlabki malakalari va vositalaridan foydalana olishga bo'lgan ishonchni hosil qilish. Diagnostika natijalari tuzatish va rivojlantirish ishlarining yo'nalishlarini tanlash imkonini berdi. Maktabga ijtimoiy tayyorgarlikni rivojlantirish muammolarini hal qilish uchun biz N.I. Gutkina. Dasturga kiritilgan vazifalar 6- 7 yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan. Maqsad 6-7 yoshli bolalarning hissiy-irodaviy va shaxsiy sohasini rivojlantirish.

Bu vazifalar bolalarning turli xil faoliyati jarayonida hal qilinadi: o'yin, mehnat, ta'lim, badiiy, bu ularni har tomonlama rivojlantirish va tarbiyalash, maktabga tayyorlashni amalga oshirishga imkon beradi. Hamma. dastur maqsadlariga erishish uchun bolalar bog'chasida barcha sharoitlar yaratilgan: sport, musiqa zallari, zarur jihozlar, ko'rgazmali material, tarqatma materiallar, guruhlarda rivojlantiruvchi zonalar yaratildi. Muassasada ishlaydi: psixolog, nutq terapevti, musiqa direktori, jismoniy tarbiya o'qituvchisi. Darslar haftasiga 2 marta 30 daqiqadan o'tkazildi. Ko'rinib turibdiki, dasturda ko'rsatilgan ta'limning maqsad va vazifalarini hal qilish faqat o'qituvchining maktabgacha ta'lim muassasasida bo'lgan birinchi kunlaridanoq unga maqsadli ta'sir ko'rsatishi bilan mumkin. Bolaning umumiy rivojlanish darajasi, u egallagan axloqiy fazilatlar darajasi har bir tarbiyachining pedagogik mahoratiga, madaniyatiga, bolalarga bo'lgan muhabbatiga bog'liq. Ijtimoiy ta'limning asosi sifatida atrofdagi dunyoga yo'naltirish. Dastur materialini tanlash Ya.Amon Komeniskiyning taniqli tamoyillariga asoslanadi. Komenskiy bolada shakllangan g'oyalar va bilimlarning entsiklopedik tabiati (uni o'rab turgan barcha narsalar haqida) Tabiiy muvofiqlik (inson tabiatning bir qismidir va u uning qonunlariga bo'ysunadi). Bilimning tarbiyaviy ahamiyati. Muloqot ko'nikmalarini

Impact Factor: 9.9**ISSN-L: 2544-980X**

rivojlantirishga, tengdoshlari bilan xushmuomalalik bilan muloqot qilish qobiliyatiga jiddiy e'tibor qaratildi. Tayyorgarlik guruhida foydalanishga ishonch hosil qiling didaktik o'yinlar, muzokaralar olib borish va ko'rsatmalarni birgalikda bajarish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha mashqlar - bularning barchasi ijtimoiy tayyorgarlikning tarkibiy qismlari.

"Taklif o'yla " o'yini. Maqsadlar: rivojlantiruvchi, tarbiyalovchi, tarbiyalovchi. Vazifalar: nutq faolligini, fikrlash va reaksiya tezligini, mantiqiy fikrlashni rivojlantirish; til tuyg'usini rivojlantirish. stol tennis to'pi. Ish shakli:guruh. O'qituvchi bolalar bilan aylanada o'tiradi,

o'yin qoidalarini tushuntiradi: "Bugun biz takliflar bilan chiqamiz. Men bir so'z aytaman va siz tezda bu so'z bilan jumlani tuzasiz. Misol uchun, men "yaqin" so'zini aytaman va to'pni Mishaga uzataman. U to'pni oladi va tezda javob beradi: "Men bolalar bog'chasiga yaqin yashayman". Keyin u o'z so'zini aytadi va to'pni yonida o'tirgan odamga uzatadi. Gapdagi so'z taxmin qiluvchi tomonidan taklif qilingan shaklda ishlatilishi kerak. Shunday qilib, o'z navbatida, to'p bir o'yinchidan ikkinchisiga o'tadi. Nomli bosh so'z bilan jumla o'ylab topilgandan so'ng, to'plar boshqa o'yinchiga berilishi kerak. O'qituvchi uchun maslahatlar. Bu o'yinni bolalar so'z va gap bilan tanishgandan keyin o'tkazish kerak. "O'rganish motivlarini aniqlash" metodikasi (M.R. Ginzburg) Ko'rsatma:"Endi men sizga bir hikoya o'qib beraman. O'g'il bolalar (qizlar) maktab haqida gapirishdi.

Birinchi bola dedi: "Men maktabga boraman, chunki onam meni tarbiyalaydi. Agar onam bo'lmaganida men maktabga bormagan bo'lardim." Tashqi motivni tavsiflovchi rasm ko'rsatiladi.

Ikkinchi bola dedi: "Men maktabga boraman, chunki men o'qishni yaxshi ko'raman, uy vazifamni qilishni yaxshi ko'raman. Maktab bo'lmaganida ham o'qiyman". Ta'lim motiviga asoslangan rasm ko'rsatiladi.

Uchinchi bola dedi: "Men maktabga bormoqchiman, chunki bu qiziqarli va o'ynash uchun ko'p bolalar bor." Rasm ko'rsatilgan, unda to'p o'ynayotgan ikki bolaning figuralari (o'yin motivi).

To'rtinchi bola dedi: "Men maktabga boraman, chunki men kattaman. Maktabda o'zimni katta his qilaman, bog'chada esa kichik his qilaman." Rasm ko'rsatilgan, unda kattalar va bolaning bir-biriga orqasiga qarab turgan ikkita sxematik figurasi ko'rsatilgan; kattalar qo'lida portfel, bolaning o'yinchoq mashinasi (pozitsion motiv).

Beshinchi bola dedi: "Men maktabga bormoqchiman, chunki men o'qishim kerak.O'rganmasdan hech narsa qila olmaysiz, lekin o'rgansangiz, xohlagan narsangizga aylanishingiz mumkin." Rasmda qo'lida portfeli bo'lgan sxematik shakl maktab binosi tomon ketayotgani (ijtimoiy motiv) ko'rsatilgan.

Oltinchi bola dedi: "Men maktabga borishni xohlayman, shuning uchun men A ball olaman". Qo'lida daftar bo'lgan bolaning haykalchasi tasvirlangan rasm ko'rsatilgan (baho motivi). Hikoyani o'qib bo'lgach, tarbiyach bolaga quyidagi savollarni beradi: sizningcha, qaysi biri to'g'ri? Nega? Qaysi biri bilan o'qishni hohlaysiz? Nega?

Xulosa qilib aytganda maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qishga bo'lgan ishtiyoq, shuningdek, ijtimoiy, intellektual va jismoniy tayyorgarlikka ega rivojlantirish. O'qituvchilar bolalar va ularning ota-onalari, shuningdek, mutaxassislar bilan juda ko'p ish olib boradilar, shunda bolada maktabga o'qishga bo'lgan motivatsiya paydo bo'ladi, ularning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratiladi va shu bilan o'z-o'zini hurmat qilish va o'zini o'zi anglash qobiliyatini oshiradi. Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarni maktab ta'limga tayyorlashda-bu maktabdagi muhitiga, muloqotning yangi shakllariga tayyorligi, uning atrofidagi dunyoga va o'ziga yangi munosabatni shakllantirish. Bolaning xatti-

Impact Factor: 9.9**ISSN-L: 2544-980X**

harakati va faoliyatining motivlarini bo'ysundirish qobiliyati. Intellektual tayyorgarlik quyidagi xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Bolaning ufqlari mavjudligi, aniq bilimlar zaxirasi. Tizimli va ajratilgan idrok, o'rganilayotgan materialga nazariy munosabat elementlari, fikrlashning umumlashtirilgan shakllari va asosiy mantiqiy operatsiyalar, semantik yodlash qobiliyatiga ega bo'lish. Bolaning ta'lim faoliyati sohasidagi dastlabki ko'nikmalarini shakllantirish, xususan, o'quv vazifasini ajratib ko'rsatish va uni faoliyatning mustaqil maqsadiga aylantirish qobiliyati.

Tadqiqot jarayonida tuzatish va rivojlantirish ishlarining yo'nalishlari tanlandi. Maktabga ijtimoiy tayyorgarlikni rivojlantirish muammolarini hal qilish uchun biz N.I. Gutkina. Dasturga kiritilgan vazifalar 5-7 yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan. Maqsad 5-7 yoshli bolalarning hissiy-irodaviy va shaxsiy sohasini rivojlantirish. Didaktik o'yinlar, muzokaralar olib borish va birgalikda ko'rsatmalarni bajarish ko'nikmalarini shakllantirish mashqlari ham qo'llanildi - bularning barchasi ijtimoiy tayyorgarlikning tarkibiy qismlari. Umuman xulosa qilib shuni aytishimiz kerakki, bolalarni 6-7 yoshda maktab ta'limiga tayyorlash, ularda ertaga maktab dasturlarini yaxshi o'zlashtirishlari, shuningdek ularning intilishlari, qobiliyatlarini namoyon qilishga imkoniyat yaratadi. Bolalarni maktabga tayyorlashda, maktabgacha yoshdagi bolalik inson tafakkuri va umuman inson shaxsini shakllantirish jarayonida alohida rol o'ynaydi, jamiyatimizning ongli avlodini tarbiyalashga xizmat qiladi

Foydalangan adabiyotlar ro'yhati

- 1 Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti . 2020 yil
- 2 O'zbekiston Respublikasining "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari". Toshkent-2022- yil
- 3 O'zbekiston Respublikasining Maktabgacha ta'lim vazirligining "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi. Toshkent-2018 yil
- 4 "Ilm yo'li" variativ dasturi. Toshkent. O'zRMTV 2019 yil.
6. O. Xasanboyeva. "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi". Toshkent- 2011.
7. F.Qodirova, Sh Toshpolatova, N. Qayumova, M.Zununova "Maktabgacha pedagogika". Toshkent -2019
8. Abramova G.S. Yoshga bog'liq psixologiya. - M.: Biznes kitobi, 2015. - 624 b.
9. Agapova I.Yu., Chexovskaya V.B. Bolalarni maktabga tayyorlash // Boshlang'ich maktab. - 2014. - No 3. - S. 19 - 20.
10. Azarova T.V., Bityanova M.R. Bolalarni maktabda moslashtirish bosqichida psixologning rivojlanish ishi // Psixologiya olami. - 2016. - No 1. - S. 147 - 170.
11. Artemova L. Ijtimoiy faoliyatni shakllantirish // Maktabgacha ta'lim. - 2009. - No 4. - S. 39 - 41.
12. Afonkina G.A., Uruntaeva G.A. Bolalar psixologiyasi bo'yicha seminar. - M .: Ta'lim VLADOS, 2005. - 291 p.
13. Babaeva T.I. Maktab ostonasida // Maktabgacha ta'lim. - 2014.- No 6. - S.13
14. Borozdina L.V., Roshchina E.S. O'z-o'zini hurmat qilish darajasining o'quv faoliyati samaradorligiga ta'siri // Psixologiyadagi yangi tadqiqotlar. - 2012. - No 1. S. 23 - 26.
15. Venger A.L. Psixologik chizmachilik testlari: tasvirlangan qo'llanma. - M .: VLADOS - PRESS, 2005. - 159 p.

